

KRONIKA
ČASOPIS ZA SLOVENSKO KRAJEVNO ZGODOVINO

25. letnik Ljubljana 1977 2. zvezek

Jože Zontar: Petindvajset let Kronike — Stran 77
Twenty-five Years of the »Kronika«

Miro Stiplovšek: Razvoj delavskega in ljudskofrontnega gibanja na domžalskem območju 1935—1941 — Stran 81
The Development of Worker's and People's Front Movement in the Domžale Region 1935—1941

Olga Janša-Zorn: Pregled raziskovanja slovenske krajevnne zgodovine — Stran 93
A Survey of Investigations of Slovene Local History

Marjan Matjašič: Gospodarska in socialna zgodovina v delih slovenske krajevnne zgodovine — Stran 102
Economic and Social History in Research on Slovene Local History

Milan Zevart: Problematika orisov NOB za območja Slovenije — Stran 108
Some Problems Concerning the Presentation of the National Liberation War in Slovenia

Jera Vodušek-Starič: Problematika krajevno-zgodovinskih orisov za obdobje po osvoboditvi — Stran 114

Some Problems Concerning Local History after the Second World War

Ignacij Voje: Simpozij slovenskih zgodovinarjev o krajevni zgodovini — Stran 118
The Symposium of Slovene Historians on Local History

Iz diskusije (Lidija Sentjunc, Ana Štucin) — Stran 123
Selection from discussion

Iz starih fotografskih albumov — Stran 127
Photos from old albums

Delo naših zavodov in društev — Stran 131
Notes on the activity of institutes and associations

Nove publikacije — Stran 134
New publications

Na ovitku: Katastrski načrt Domžal (1825)

Ureja uredniški odbor. Glavni urednik Olga Janša-Zorn. Odgovorni urednik dr. Jože Zontar

Izdaja in zalaga Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za krajevno zgodovino
Predstavniki Majda Kunaver — Tiska tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Mestni trg 27/III
Tekoči račun 50101-678-47483 — Letna naročnina 75 din, posamezna številka 30 din.

PETINDVAJSET LET KRONIKE

JOŽE ZONTAR

Že na prvem povojnem zborovanju slovenskih zgodovinarjev novembra 1946 v Ljubljani je bilo govora o potrebi več zgodovinskih glasil na Slovenskem. Naslednje zborovanje slovenskih zgodovinarjev septembra 1947 v Mariboru je v svoji resoluciji ugotovilo potrebo, da bi čimprej začeli izdajati zgodovinska glasila za Slovensko Primorje Ljubljano in severovzhodno Slovenijo. Na občnem zboru Zgodovinskega društva januarja 1948 pa je Franjo Baš predlagal, naj bi pričeli z revijo za zgodovino slovenskih mest, ki bi imela poseben poudarek na gospodarski zgodovini. Revija bi torej — seveda na drugačnih zasnovah — nasledila Kroniko slovenskih mest, ki jo je izdajala mestna občina v Ljubljani v sodelovanju z mestnimi občinami Maribor, Celje, Ptuj, Kranj in Novo mesto v letih 1934 do 1940; skupno je izšlo tedaj sedem letnikov Kronike. Zborovanje slovenskih zgodovinarjev v Novi Gorici oktobra 1948 je v resoluciji naložilo Zgodovinskemu društvu za Slovenijo, naj v sodelovanju z Mestnim ljudskim odborom Ljubljana poskrbi za izdajanje časopisa za zgodovino urbanskih in industrijskih naselij.

Zaradi takratnih splošnih gospodarskih težav je bilo treba štiri leta počakati na izvedbo tega načrta. Ob pripravi na izdajo se je vedno bolj izoblikoval tudi program revije. Prevladovala naj bi regionalne razprave (v primerjavi z dotedanjimi pogledi tudi za agrarna območja). Prispevki naj bi bili razumljivi tudi nestrokovnjakom in revija naj bi bila koristna tudi za šolski pouk. Delovala naj bi v tesni povezavi z društvenimi podružnicami, zato naj bi širši uredniški odbor sestavljali tudi zastopniki podružnic.

Sredi leta 1952 je Mestni ljudski odbor Ljubljana pokazal pripravljenost za financiranje nove zgodovinske revije. Svet za prosveto in kulturo Mestnega ljudskega odbora Ljubljana je poslal v juliju t.l. okrožnico vsem okrajem, s katero jih je povabil k sofinanciranju nove revije. Nadalje je svet pozval Mestni arhiv ljubljanski, da izdela načrt za izdajanje nove revije. Načrt je bil v avgustu 1952 pripravljen (izdelal ga je dr. Sergij Vilfan) in z letom 1953 je začela revija izhajati. Prva številka je izšla v začetku julija 1953.

Kot ime revije je bilo v načrtu iz leta 1952 predlagano Kronika slovenske krajevnne zgo-

dovine, Časopis za slovensko krajevno zgodovino, ali krajše Kronika naših krajev, Kronika slovenskih krajev ali pa bolj preprosto kot Naša preteklost. Sprejeto je bilo ime revije Kronika, Časopis za slovensko krajevno zgodovino. Naslov je na eni strani kazal na določeno kontinuiteto z bivšo Kroniko, na drugi strani pa je kazal tudi na to, da ne gre za navadno nadaljevanje prejšnje Kronike.

Nadalje je načrt predvideval, da izidejo tri številke letno, vsaka v obsegu treh tiskarskih pol, po formatu nekoliko večje od Arhitekta, vendar pokončno. Vsaka številka bi imela poprečno tri slikovne priloge in bi bila opremljena z dvobarvnim tiskom na platnicah. Načrt je bil v veliki meri uresničen, s tem da se je obseg v teku let nekoliko povečal. Treba je poudariti, da je Kronika stalno izhajala zelo redno in da ni nikoli izšla v obliki dvojne številke. Tudi ilustraciji revije je bila ves čas posvečena znatna skrb.

V programski zasnovi, ki jo je objavilo uredništvo Kronike ob pričetku izhajanja, je naglasilo, da je znanstvena metoda dialektičnega in historičnega materializma temeljna osnova za njegovo delovanje. Kronika naj bi izpolnila predvsem dve nalogi, ki se jima Zgodovinski časopis ne more v zadostni meri in prvenstveno posvetiti. Pospeševala naj bi predvsem zanimanje za zgodovino posameznih večjih ali manjših krajevnih območij slovenskega narodnostnega ozemlja, vključno z zgodovinskim razvojem raznih gospodarskih podjetij, kulturnih, šolskih in drugih zavodov, drugič pa naj bi posredovala izsledke slovenske zgodovine širšemu krogu bralcev na lažje razumljiv način. Tako naj bi pomagala tudi pri pouku v osnovnih in srednjih šolah ter pospeševala splošni interes za zgodovinsko čtivo. S tem naj bi izpolnjevala tudi globlji smoter, da na ožjem in bralcu dobro znanim okolju konkretno ponazoruje materialne temelje in pota družbenega razvoja, posebne oblike, v katerih se splošni razvoj družbe kaže na tem območju, seznanjala ga torej z nastankom tega okolja ter pomagala, da ga pravilno razume.

Pri določanju vsebine te revije je bilo postavljeno načelo, da je treba skrbeti za to, da zajame revija ne le čim več krajevnih območij, marveč tudi čim več strokovnih področij. Bila naj bi dovolj pestra tudi iz razloga, da pritegne čim širši krog naročnikov, pri tem pa tudi krajevno različna. Takšna temeljna vsebinska zasnova Kronike ni v teku let ničesar izgubila na aktualnosti in je ostala v bistvu še danes nespremenjena.

Sprva je uredniški odbor še posebej težil k temu, da bo Kronika pospeševala preučeva-

nje gospodarske zgodovine. Takrat so namreč ugotavljali, da je dotedaj slovensko zgodovinopisje premalo obdelovalo zgodovino raznih industrijskih podjetij ter finančnih zavodov, še manj pa socialni položaj delavcev, delavsko gibanje ipd. Kolikor vsega tega sodelavci Kronike sami ne bi zmogli, bi naprosili vodstva teh podjetij, da dajo na razpolago ustrezne dokumente, da bodo drugi pisci obdelali ta razvoj ali pa da bodo v podjetjih sami sestavili prispevke in jih dali objaviti v Kroniki.

Ves čas je uredništvo Kronike težilo k temu, da je treba objavljati prispevke tako iz gospodarske, politične, kulturne zgodovine, umetnostne zgodovine in arheologije, zajeti torej čim širša področja, ki so vezana na posamezne kraje. Zato tudi ni bila sprejeta orientacija (pred letom 1965), naj bi posvečala revija pretežno pozornost urbanizmu. Sprva se je pri pridobivanju člankov polagala posebna pozornost na tista območja, ki so bila dotedaj v slovenskem zgodovinopisju najslabše obdelana. To sta bili zlasti Slovensko Primorje in Prekmurje. Ves čas pa so šla prizadevanja v to smer, da bi bili prispevki čim bolj enakomerno zastopani z vseh območij. Krajevno je največ člankov z območja Ljubljane, močno zastopan pa je tudi Piran. Upoštevano je bilo slovensko etnično ozemlje, zato tudi v potrebni meri zamejski Sloven- ci.

Pri urejanju Kronike so bila prizadevanja usmerjena v to, da so kolikor mogoče enakomerno zajeta vsa časovna obdobja. Najbolj zastopana je bila druga polovica 19. stoletja in začetek 20. stoletja. Kljub temu, da imamo za to specializirane revije, je uredniški odbor težil za tem, da bi bilo primerno zastopano tudi obdobje ljudske revolucije in narodno-osvobodilne borbe. Novejša razmišljanja so usmerjena v to, kako vključiti tudi prikaze obdobja po osvoboditvi.

Ni pa uspelo uresničiti zamisli, ki jo imamo v načrtu iz avgusta 1952 in ki jo je imel uredniški odbor večkrat na dnevnem redu. Po tej zamisli bi razen dveh krajevno mešanih številki bila ena številka s povečano naklado posvečena kakemu važnejšemu kraju, kjer bi jo kupovali kot samostojen zbornik tudi nenaročniki. Na primer, da bi pripravili posebno številko za turistične kraje Bled, Rogaško Slatino, Postojno ali večja industrijska središča kot Ljubljano, Maribor, Celje, Jesenice, Trbovlje in Kranj.

Nalogo popularizacije zgodovine je reševalo uredništvo na različne načine. Med drugim je prevzelo tudi idejo, naj bi v Kroniki objavljali v poljudni obliki najpomembnejše re-

zultate slovenskega zgodovinopisja. Pri tem ne bi šlo za samo objavo študij, marveč za kratek in splošno zanimiv povzetek nekaterih najbolj vidnih rezultatov. Ni šlo torej za novo sestavljena dela, marveč za popularizacijo že obravnavanih dosežkov. Priložnost za pospeševanje širšega interesa za zgodovino se je nudila tudi ob zgodovinskih jubilejih.

V posameznih zvezkih zavzemajo večino obsega razprave in članki, nato sledijo posamezne rubrike. Letnik 1953 je imel rubrike: Arhivi pripovedujejo, z zanimivimi drobci iz naših arhivov pred 400, 300 200 in 100 leti, Iz naših revij, ki je vsebovala pregled vsebine zgodovinskih člankov v slovenskih revijah in lokalnih časopisih, Muzejske novice s poročili muzejev ter Zgodovinsko branje. V letniku 1954 je rubrika Arhivi pripovedujejo odpadla. Od letnika 1956 dalje sta ostali samo še dve rubriki: Muzejske novice in Zgodovinsko branje, ki sta bili v letniku 1968 preimenovali v rubriki: Iz dela naših zavodov in društev ter Nove publikacije. Leta 1973 je Kronika vpeljala še novo rubriko: Iz starih fotografskih albumov.

Dosedanji letniki Kronike obsegajo skupno 4698 strani; vseh člankov je bilo 587. Pomembno je tudi število sodelavcev, ki znaša 201.

Prvotna zamisel, da naj bi Kronika prinašala tudi članke o zgodovini podjetij, je bila uresničena v obliki priloge Kronike, katere naslov se je sicer nekoliko spreminjal, od leta 1964 pa se glasi: Gospodarsko zgodovinski spominski zbornik jubilejnih, slavnostnih in informativnih člankov ter člankov s kulturnozgodovinskega področja Socialistične republike Slovenije. Vsebuje običajno krajše zgodovinske preglede nastanka, razvoja ali pa poslovanja gospodarskih delovnih organizacij.

V prvi številki letnika 1973 je Kronika objavila tudi bibliografsko kazalo dvajsetih letnikov, v tretji številki letnika 1974 pa bibliografsko kazalo predvojne Kronike slovenskih mest.

Kronika je že ob pričetku svojega izhajanja pozvala vse strokovnjake s področja krajevne zgodovine iz vse Slovenije k sodelovanju. Pridobila je zelo številan krog sodelavcev (doslej 201), pri čemer pa se ni zapirala v kroge poklicnih strokovnjakov, marveč najdemo med pisci prispevkov tudi druge; ob takem sodelovanju ni smela biti nikoli zane-marjena strokovna raven. Med sodelavci Kronike imamo nemalo število tudi mladih zgodovinarjev, ki so prav tukaj pričeli objavljati svoja dela. Zlasti je razveseljivo dejstvo, da

je prišlo do tega sodelovanja mladih zgodovinarjev že ob načrtnem usmerjanju pri študiju na fakulteti.

V načrtu iz leta 1952 je Mestni arhiv Ljubljane pripomnil, da ima že dalj časa v načrtu izdajo zgodovinskih monografij za Ljubljano. Nadalje je bila že pripravljena obsežna razprava prof. dr. Milka Kosa o Topografiji srednjeveške Ljubljane in če bi jo želeli objaviti v celoti, bi zavzemala celo številko revije. Zato je Mestni arhiv predlagal tako rešitev, da bi uprava revije prevzela istočasno tudi izdajanje lokalnih monografij, ki bi izhajale kot posebne publikacije poleg revije. Tu bi objavljali take krajevne zgodovinske razprave, ki po svojem obsegu in znanstveni kvaliteti zasluži samostojno objavo. Na ta način je prišlo do ustanovitve serije Knjižnice Kronike, v kateri je izšlo do sedaj pet del: Milko Kos, Srednjeveška Ljubljana (1955), Igor Vrišer, Razvoj prebivalstva na območju Ljubljane (1956), Vlado Valenčič, Sladkorna industrija v Ljubljani (1957), Sergij Vilfan-Josip Černivec, Zgodovina ljubljanske mestne hiše (1958) in Peter Vodopivec, Luka Knafelj in štipendisti njegove ustanove (1971).

Prvi uredniški odbor je dobila Kronika ob koncu leta 1948 na čelu z dr. Francetom Skerlom. Naslednje leto je bilo vodstvo uredništva poverjeno Franju Bašu. V drugi polovici leta 1952, ko je bila dana materialna in organizacijska osnova za pričetek izhajanja, je bilo izoblikovano novo uredništvo, ki mu je bil na čelu Zvone Miklavič, ostali člani pa so bili: Franjo Baš, France Dobrovoljc, dr. Rudi Kyovsky, Božo Otorepec in dr. Sergij Vilfan. Od leta 1967 do 1972 je bil glavni urednik dr. Pavle Blaznik, odgovorni urednik pa dr. Jože Šorn, sedaj pa je glavni urednik Olga Janša-Zorn in odgovorni urednik dr. Jože Žontar.

Na podlagi določil zakona o javnem obveščanju ter po predhodnem dogovoru z zainteresiranimi organizacijami in organi v okviru Socialistične zveze delovnega ljudstva je Zgodovinsko društvo v letu 1974 oblikovalo tudi izdajateljski svet Kronike, ki mu predseduje dr. Ferdo Gestrin.

V načrtu iz leta 1952 je Mestni arhiv Ljubljane predlagal, da se upravni posli Kronike dodele kaki že obstoječi historični lokalni ustanovi, ki pa bi te posle morala voditi ločeno od svojega finančnega poslovanja. Zato naj bi ustanovili upravo revije kot samostojno pravno osebo, posle te uprave pa bi opravljali sodelavci določenega zavoda, npr. Mestnega arhiva Ljubljane. Predlog je bil sprejet in da bi se ustvarila podlaga za ločeno finančno poslovanje, je bila poleg drugih razlogov ustanovljena pri Zgodovinskem društvu za

Slovenijo novembra 1952 Sekcija za krajevno zgodovino kot izdajatelj in založnik Kronike. Upravni posli pa so še do sedaj ostali v mnogočem vezani na Mestni oziroma sedaj Zgodovinski arhiv Ljubljana.

Izhajanje Kronike so najprej omogočali Mestni ljudski odbor Ljubljana, oziroma kasneje Okrajni ljudski odbor Ljubljana ter še drugi mestni ljudski odbori oziroma ljudski odbori mestnih občin, oziroma kasneje okrajni ljudski odbori. Ta način financiranja Kronike je v letu 1965 docela prenehal. Pred tem je od leta 1961 začelo prehajati subvencioniranje Kronike in Sklad za pospeševanje založništva LRS, od leta 1973 pa je prešlo na Raziskovalno skupnost Slovenije. Dotacije pa niso omogočale kritja celotnih stroškov in si je morala uprava Kronike od vsega začetka pomagati z reklamnimi oglasi. Zaradi takega

načina zbiranja sredstev pa je že nekajkrat postala problematična možnost nadaljnjega izhajanja revije.

V prepričanju, da revija še ne prihaja do vseh, ki jim je namenjena, sta uredništvo in uprava Kronike nekajkrat sprožila akcijo za povečanje števila naročnikov. Nadaljnji napor v tej smeri bodo še gotovo potrebni.

S tem prikazom delovanja Kronike sem se želel oddolžiti tudi vsem, ki so kakorkoli prispevali k temu, da stopa Kronika v petindvajseto leto opravljanja svojega uspešnega poslanstva: članom izdajateljskega sveta, vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri urejanju in oblikovanju Kronike ter pri zagotavljanju materialnih osnov za izhajanje Kronike, bivšim in sedanjim sodelavcem uprave Kronike ter tiskarni Tone Tomšič v Ljubljani, ki že od vsega začetka tiska Kroniko.

